

Kristófi János Zsigmond

Egy elfeledett ájtatosság: a negyvenórai ima

A római katolikus egyházban — a szentmisén és a zsoltosmán kívül, amelyek végzése keletkezésük óta folyamatos — sok és sokféle ájtatosság alakult ki az elmúlt évszázadok során. Ezek közül egyesek napjainkig fennmaradtak és nagy buzgósággal végzik őket; ilyen például a rózsafüzér imádsága, a májusi lorettói litánia, a júniusi Jézus Szíve-litánia, a kilencedek különböző szentek tiszteletére (Szent Antal, Szent Rita, Szent József és mások), az első pénteki és szombati szentségimádások, stb. Vannak azonban olyanok is, amelyek mára már feledésbe merültek. Szeretném most felidézni ezek egyikét, a negyvenórai imát egy tizenharmadik századi nagyváradi dokumentum révén. Mielőtt közölném a püspöki rendeletet, röviden ismertetem az ájtatosság történetét.

Kristófi János Zsigmond orgonaművész, a Partiumi Keresztény Egyetem tanársegédje, a nagyváradi r. k. székesegyház orgonistája, a Schola Cathedralis Varadinensis kamarakórus-karagya.

Elöljáróban néhány szót kívánok ejteni magáról a közimádásra kitett Oltáriszentségről. Mivel az Oltáriszentségben Jézus valóságos teste és vére van jelen, az Egyház különös gonddal takarta e szent titkot nemcsak a hitetlenek, de a keresztelendők elől is. Az igeliturgia végeztével a katekumeneket kiutasították, s a híveknek is csak úrfelmutatáskor és áldozáskor volt alkalmuk látni a szentséget. Az Oltáriszentség közimádásra való kitételét illetve körülhordozását először a XI. században találjuk meg a bencéseknel. Ez az időszak megelőzi az Úrnapja ünnepének bevezetését (1264).¹ Lanfrank canterbury-i érsek hagyja meg nekik (Statutor. Sect. 4. c. 1), hogy virágvasárnap az Oltáriszentséget ünnepélyesen hordozzák körül: „Cantore incipiente antiphonam *Occurrunt turbæ*, exeunt duo sacerdotes, qui portant feretrum, in quo est Corpus Christi reconditum; praecedunt, qui vexilla portant.”² (Míg a kántor elkezd az *Occurrunt turbæ* antifónát, kimegy két pap, akik a ‘hordszéket’ viszik, amelyben Krisztus teste van elrejtve; elöl mennek a zászlóvivők, stb.)

Visszatérve tulajdonképpeni témánkra a következőket találjuk. Milánóban, egy József nevű kapucinus atya vezette be ezt az ájtatosságot 1556-ban (más forrás szerint 1534-ben)³ azon negyven óra tiszteletére, mely idő alatt Jézus teste a sírban nyugodott.⁴

¹ Révai Nagy Lexikona: „Szentség kitétel”.

² Lonovics József: *Népszerű Egyházi Archaeologia*. Pest 1870, III. kötet 118. „Negyvenórai ájtatosság.”

³ *Katolikus Lexikon*. Szerk. Bangha Béla. Bp. 1932, III. kötet 378. „Negyvenórai ima”

⁴ Lonovics, uo: „Midőn ezen, egyesek buzgalma által behozott s terjesztett ájtatosságot VIII. Kelemen pápa 1592-ki november 25-én kelt bullájában örök időkre megállapítá, egyszersmind, hogy annak gyakorlására a híveket annál sikeresebben ösztönözze, ahhoz különös, V. Pál pápa által is 1606-ki május 10-ki brevejében szinte örök időkre megerősített búcsukat kötött.”

Ez az ájtatosság kezdetben negyven órán keresztül folyamatosan tartott, „mivel azonban a templomoknak e végetti látogatása némi alkalmatlansággal, olykor pedig kicsapongásokkal járt, az később csupán a nappali órákra szorított”⁵ (1724-ben XIV. Benedek pápa enyhítő rendelete alapján)⁶, s leginkább különböző szorongattatások idején tartották.

Nagyváradon 1739-ben az amúgy is gyér lakosságot a döghalál pusztította, ezért a püspök —gróf Csáky Miklós— elrendelte az ájtatosság végzését Szent László ünnepének nyolcada alatt, s hogy ezt a következő években is tartsák meg.⁷ (Csáky Miklós 1737 és 1747 között volt Várad püspöke és egy személyben bihari örökös főispán. Rendelkezéseit az e korban szokásos latin helyett magyarul adta ki.)

Az 1743-as negyvenórás szentségimádás nem három, hanem —mint látni fogjuk— négy napon át tartott, ugyanis az első nap vasárnapra esett, s ezért kilenc órakor kezdték el a szokásos hat óra helyett. Így maradt a negyedik napra három órányi szentségimádás.

Ez az ájtatosság mozgósította az egész várost. Az imát a papok vezették, de melléjük voltak rendelve a céhek, a szolgák, a különböző utcákon lakók, az iskolások. Óránként váltották egymást meghatározott rend szerint. Érdekes megfigyelni, hogy a koldusok vagy a kórházban lévők sincsenek kihagyva a felsorolásból, következésképpen őket is számon tartották, és az egyház gondot viselt rájuk.

Végül következék a levéltári adat betű szerinti közlése!

Anno 1743⁸

Méltosaghos Keresztszeghi Groff Csáki Miklos Varadi Püspök &/Titt:/ Kegyelmes Urunk eő Excellentiaja Parancsolatyábul és rendelésébül, az negyven orábül álló szencsészes Sacramentom előtt leendő ajtatosságnak rendgyé következik ekképpén.

Előszszór.

Vasárnap ugmint Juniusnak 30 dik napján kilencz orara járandó fertálykor,⁹ leendő első harangozás, úgy hogy harmadik fertálykor legyen bé harangozás, és mingyárt az oltariszencséségél Templom körül valo Processio¹⁰ in puncto¹¹ pedig 9 orakor, az imadság melyet maga Kegyelmes Urunk és Fő Pasztorunk eő Excellentiaja fogja elkezdni, imadkozvan kilenc orátúl fogvást tizig.

⁵ Lonovics, uo.

⁶ *Katolikus Lexikon*, uo.

⁷ Bunyitay Vince: *A váradai püspökség története alapításától a jelenkorig*. Debrecen 1935. 4. kötet, 261–262.

⁸ Nagyváradai Állami Levéltár, Római katolikus püspökség levéltára, Egyházmegyei iratok, 262-es dosszié 10-es folio. Arhivele Statului Oradea, Fond Episcopia Romano Catolică, Diecezana Dosar 262, f10.

⁹ negyed kilenckor

¹⁰ körmenet

Tíz orakor fogja követni kegyelmes Urunkat M. Püspök és Nagy Praepost Keczer István Ur jelen lézésén à Szabó Czéh tizenegy oraig.

Tizenegy orakor fogja felváltani Nagy Praepost Uramat, M. Püspök Fabrij Jakab Ur, jelen lézésén az ujjvárosi német ucza, és imádkoznak tizenkét oraig.

Tizenkét ora után járul az imadsaghoz Custos¹², Pollentari Ferencz Ur, jelen lézésén Varadolaszibul Belliczay Uram uczája, imadkoznak egy oraig.

Egy orakor fog imádkozni Tisztelendő Cathedralis Feő Esperese Lubij István Ur, jelen lézésén, Keczer Ur uczája Ujjvárosrul, és imádkoznak két oraig.

Két orakor fog imadkozni Békési Feő Esperes Kovács Pál Ur, jelen lézésén az magyar Trivialis vagyis kis oskola, az koldusokkal három oraig.

Három orakor követni fogja T. Gyöngyösi György Pilisi Apatur Ur, jelen lézésnek Pongrácz Uram uczájából valók, imádkoznak négy oraig.

Négy orakor helyében fog járulni T. Apátur Ujjvári Ferencz Ur, Csizmadia czével öt oraig.

Öt orakor T. Plébános Vörös István Uram Ujjvárosi Görög és Pecze Uczával, imádkoznak hat oraig.

Hat orakor követni fogja Páter Eősi Eő kegyelme Káplánya, jelen lézésen ujjvárosi Kőrös ucza.

Prima July ugymint Hétfőn fogja el kezdeni öt orakor az imádságot T. Eőregbik P. Professor Hieronimus Vajai Ur, jelen lézésén a Kovács és kerékjártó czéh, imádkoznak hat oraig.

Hat orakor fog imádkozni T. Pater Confessarius Wilhelmus, jelen lézésen eő kegyelmével az Varga és Sziarto czéh hét oraig.

Hét orakor imádkozni fog Pater Porliczki Várad olasz M. Proff. Forgách uczáján lévőkkal, imádkoznak nyolc oraig.

Nyolcz orakor helyében fog állani Pater Arokszállási, jelen lézésnek Ujjvárosi Kis Ujjfaludiné Asszonyom uczája imádkoznak kilencz oraig.

Kilencz orakor fog ismét imádkozni M. Püspök s. nagy Praepost, tíz oraig jelen lesznek ugyan M. Praepost uczája tíz oraig.

Tíz orakor fogja követni M. Püspök Fábry Jakab Ur, Nagy Mihály uczája félékkel tizenegy oraig.

Tizenegy orakor fogja felváltani Custos Pollentari Ferencz Uram, ugyan maga uczabeliekkal tizenkét oraig.

Tizenkét orakor T. Cathedralis es Apatur Lubij István Uram, jelen lézésnek az udvarbeliek á kik lehetnek egy oraig.

Egy orakor Tisztelendő Kovács Pál Békési Eszperesz és Apatur Ur jélén lézésnek az Jurkovicz Uram uczabeliek két oraig.

Két orakor Pilisi Apatur Gyöngyösi Ur, jelen lézésnek az malom uczaiai három oraig.

Háromkor imádkozni fog T. Apatur Ujjvári Ferencz Ur, jélén lézésnek Beőthy Mihály Uram uczabeliek négy oraig.

Négy orakor fog imádkozni T. Pater Professor Jankovicz Uram jelen lézésnek Clericusok avagyis Semináriumbéliek öt oraig.

Öt orakor fog imádkozni T. Pater Vilhelmus kert között lévő hivekkel hat oraig.

Hat orakor T. Pater Ceremoniarius Lubij László Uram jélén lézésnek Nagy Mihály házantúl lévőkk.

¹¹ pontosan

¹² órkanonok

2 da July Őt orakor fog imádkozni T Pater Chinorányi Albert az új ülésen közép ucزابéliekkel hat oraig.

Hat orakor fog imadkozni Pater Policzky, jelen léznek az uj ülésen lévő Kőrös ucزابéliek hét oraig.

Hét orakor fog imadkozni T. P. Arokszállási, jelen léznek a szőlők alatt uj ülésen lakók nyolc oraig.

Nyolc orakor T. P. Eőszí Káplán, jelen léznek az Ispotálybéliek és egyéb szegények.

Kilencz órakor ha eő Excelenciájának fog téczéni Seminariumbéliekkel és Udvarbéliekkel, vagyis

Tíz orakor M. Püspök, s. nagy Praepost Keczer Ur, jelen léznek Posta, Radics Uram Várad Olaszi ucزابéliek.

Tizenegy orakor M. Püspök Fabrij jelen léznek Buday István és Ferdinyi Ferencz Urak Is-pány Uramék ucزابéliekkel tizenkét oraig.

Tizenkét orakor imadkozni fog T. Cathedralis és Apatur Luby István Uram Bucsi Uram és a Praepost házáig lévőekkel egy óraig.

Egy orakor T. Kovács Pál Békési Eszperesz, és Apatur Ur, két óraig csizmadia czéhbéliekkel.

Két orakor ismét fogja követni T. Pilisi Apatur Gyöngyösi Ur Szabo czéhel.

Három orakor Tisztelendő Custos Uram, Kovács és Kerékjártó czéhel.

Négy orakor Ujvári Ferencz Apatur Uram Várad olaszi Kőrös ucزابéliekkel.

Őt órakor T. Plébános Veres István Uram M. Püspökség major felé való ucزابéliek hivel.

Hat órakor T. Ceremoniarius P. Lubij László Ur Udvarbeli közcseledekkel.

3 tia July vagyis szerdán hat orakor fog imadkozni T. Vilhelmus Pollentari Custos uram ucزابéliekkel.

Hét orakor T. P. Eőszí német ucزابéliekkel nyolc óraig.

Nyolc órakor T. P. Chinorány Malom ucزابéliekkel, Ispitaly bellyiékkal, és egyéb Szegényekkel.

Hogy pedig ezek annál rendesebben, és minden hátramaradás nélkül folyhassanak parancsolta-tik. M. P. Urunk által az Varas Biráinak, hogy eztet házrul házra meg hirdettessék az ucزابéliekben; Azon kívül minden ucزابélieknek rendelyenek tizedest, á ki ezen óráknak szoros observatiojara¹³ vigyázzon ki ki maga ucزابéliekben, és ucزابéliekkel annak idejében és órájában meg jelenjen; Fog minden oranak második fertályán az Plebania harangocskájával jel adadni, jó hosszason, hogy ugy mint tizedes mint pedig ucزابéliek magok órájokra vigyázhassanak, és meg jelenhessenek.

¹³ megfigyelésére